

DEEL I REVEILLE

1. ‘Zoek je iemand?’

1

De puppy schrikt hevig. De ontploffing is vlakbij en meteen erachteraan volgt nog een hele serie knallen. Het is alsof een reusachtige voetzoeker afgaat. Daar doorheen klinkt het lang aanhoudend, hartverscheurend geloei van sirenes. Dat maakt hem nog banger.

De Duitse herder is nog maar vier weken oud maar heeft al heel wat gevaren moeten doorstaan. Zijn gevoel voor veiligheid en de vertrouwde warmte van het nest was hij in één klap kwijt. Zijn thuis, een boerderij, is als gevolg van het oorlogsgeweld gedeeltelijk ingestort. De boer en zijn gezin moesten op de vlucht. Met hun bezittingen op een paar handkarren en een kruiwagen zijn ze door de sneeuw vertrokken naar een veiliger oord.

Zijn moeder en de andere jongen uit het nest zijn omgekomen. Eenzaam en doodsbang bleef de puppy achter. Hij mist de koestering van de warme tong, die hem likte als hij gezoogd werd. Koud en rammelend van de honger ligt hij verlaten in de hoek van de keuken achter een hoop puin. Tien dagen duurt deze eenzaamheid nu.

Iedere keer zijn er weer nieuwe ontploffingen, nu eens vlakbij, dan weer ver weg. Deze is wel heel dichtbij. Na de klap wordt het angstaanjagend stil. Geen enkel geluid dringt door in de ruimte waar puppy zich verschuilt. Op onzekere poten komt hij overeind. Hij snuffelt wat aan de puin hoop tussen de afgebrokkelde muren, probeert op zijn achterpoten te staan maar valt terug op zijn zij. Door uitputting is hij te zwak geworden om zijn evenwicht te bewaren. Nog eens snuffelt hij tussen de brokken puin vlak voor hem. Stof dringt in zijn neusgaten en hij niest. Daarna laat hij met een wijd opengesperde bek een lang, klaaglijk gehuil horen. Diepe wanhoop klinkt er in door.

Het is 12 februari 1940. De ingestorte boerderij staat daar eenzaam en gehavend in het niemandsland tussen de Maginot- en de Siegfriedlinie. Hitlers oorlog is al zo'n vijf maanden aan de gang.

Diep onder de grond liggen de Franse regimenten, veilig en vol zelfvertrouwen in hun betonnen bunkers. Ergens aan de andere kant zijn ogen op hen gericht. Het is de vijand die geduldig zijn kans afwacht.

Zo af en toe is er een schermutseling, daar in de vallei. Ook vandaag. De Duitse aanvallers boeken een kleine overwinning. Met machinegeweren weten ze een driemans Potez-jachtvliegtuig uit de lucht te schieten.

2

Jan had het al voorspeld. Als ze de neus van het toestel door de dikke mist zouden steken, kon het wel eens lastig worden. Hij vond het al niks dat ze opzettelijk van hun koers waren afgeweken maar Pierre wilde dat per se. Dat was volgens hem nodig om foto's te kunnen maken met het oog op een aanvallende verkenning. Op de basis in Nancy willen ze die foto's graag. Pierre Duval is piloot en gezagvoerder van de kist. Waarnemer en boordschutter Jan Bozdech heeft zich neer te leggen bij de beslissingen van de Fransman.

Van de lichtspoorgranaten uit de Duitse kazemat is het laatste salvo raak. De Potez raakt onbestuurbaar en verliest snel hoogte. Jan ziet door de grijze mist de grond op zich afkomen. Het bos steekt scherp af tegen de witte sneeuw.

Even raken ze de grond om daarna weer omhoog te stuiteren. Dan scheert het toestel met grote snelheid over de grond terwijl alles scheurt en kraakt. In een flits ziet Jan dat ze op vruchtbomen afstormen. Een vleugel raakt de grond en ploegt dwars door de boomgaard. Overal breken takken terwijl de Potez om zijn as draait. Het laatste wat Jan ziet, is dat de stuurboordvleugel afknapt. Dan verliest hij het bewustzijn.

Het duurt even voordat hij weer een beetje bij zijn positieven is. Het is net of de grondmist ook in zijn hoofd is getrokken. Hij voelt zich brak en het kost hem veel moeite om zijn veiligheids-gordel los te krijgen, op de andere vleugel te kruipen en zich op de grond te laten glijden.

Hijgend van uitputting blijft hij liggen. Voorzichtig tast hij zijn lichaam af. Eerst zijn armen, daarna zijn benen en zo zijn hele lijf. Blijkbaar is er niets gebroken. Wel voelt hij druk op zijn middenrif. Gekneusd, vermoedt hij. Dat zal wel zijn gekomen door de veiligheids gordel die bij de crash diep in zijn vlees is gedrongen. Maar waar is Pierre?

‘Pierre, waar zit je?’

Hij krijgt geen antwoord. Een dikke mist ontnemt hem het zicht. Er heerst een doodse stilte. Het lijkt onwerkelijk dat de lucht zo even nog trilde van het gedaver van de motoren.

Door een opening in het mistgordijn ziet Jan een zwakke rode gloed. Hij schrikt en weet meteen wat hem te doen staat.

‘Pierre!’

Hij schreeuwt het uit. Haastig klautert hij weer op de vleugel. Hij kan Pierre zien zitten in de stuurstoel. Zijn hoofd hangt vreemd naar voren op zijn borst. Die heeft zijn nek gebroken, denkt Jan.

Hij moet hoesten vanwege de sterke benzinelucht. Een vuur-slangetje schiet langs de romp als hij het luik openrukt. Wanhopig probeert hij Pierres veiligheids gordel los te krijgen. Eindelijk vindt hij de sluiting. Machteloos valt Pierre voorover. Jan grijpt hem onder zijn oksels en heeft het gevoel dat hij een zak meel optilt. Wankelend belandt hij op de vleugel. Juist op dat moment vat de staart vlam. Samen smakken ze tegen de grond terwijl de sneeuw hun val breekt.

Als hij Pierre bij het gecrashte toestel wegsleept, slaan de vlammen uit het andere einde van de romp. Jan grijpt het slappe lichaam steviger beet. Hij denkt er niet aan zijn kameraad in de

steek te laten, ook al zou hij werkelijk zijn nek hebben gebroken. Ze hebben al zo lang samen gevlogen dat ze een hecht koppel vormen.

Hij verwacht ieder moment dat er een vijandelijke patrouille opduikt. De Duitsers moeten de vuurgloed ontdekt hebben. Met veel moeite sleept hij Pierre een meter of twintig van het wrak vandaan. De hakken van zijn maat laten hun sporen na in de sneeuw. Achter hem knetteren de vlammen van het brandende vliegtuig.

Jan laat het lichaam los waarna het als een zoutzak over hem heen valt. Dan explodeert een benzinetank. Het is alsof er een bom ontploft. De twee liggen nu naast elkaar en de koude sneeuw op het gezicht van Jan voelt weldadig aan. Bij het ontploffen van de tweede tank begint Pierre te kreunen. Overal vliegen stukken in het rond. Ook vliegt de munitie uit de Potez de lucht in. Het lijkt wel een beschieting. De kogels zoeven over hen heen. Ze zijn in een waar inferno terechtgekomen.

‘Mijn been is geraakt’, zegt Pierre plotseling.

‘Liggen blijven’, gebiedt Jan. ‘Blijf in vredesnaam liggen. Denk niet aan dat been.’

‘Maar het is echt mijn been en het is geraakt’, houdt Pierre vol.

De munitie-explosies worden ongeregelder. Vijf minuten later drijft er vieze zwarte rook door de mist naar hen toe. De Potez is nu een vlammenzee die Jan doet denken aan de vuren die ze vaak met Kerst thuis in Tsjecho-Slowakije ontstaken. Hij heeft er als kind op het land van zijn vader in de buurt van Praag altijd van genoten.

Nu Jan deel uitmaakt van de Franse strijdkrachten, is hij vogelvrij verklaard. Als ze gevangen genomen worden door een Duitse patrouille, komt Pierre in een krijgsgevangenkamp terecht maar voor hem zal er een paaltje bij de muur in de grond worden geslagen, ze zullen hem blinddoeken en een vuurpeloton zal de rest doen.

‘Ik laat je even alleen’, zegt Jan, ‘en ga op verkenning uit. We kunnen hier niet blijven.’

Voorzichtig komt hij overeind. De mist is niet overal even dik. Nu eens is ze zwaar en ondoordringbaar, dan weer zo dun dat Jan de Siegfriedlinie in de verte even kan zien. Hij laat zich snel vallen. De waarnemers aan de andere kant van de heuvelrand hoeven niet te weten dat er overlevenden zijn van het nog steeds brandende, witgloeiende skelet van wat eens een gevechtsgager was.

Hij kruipt een meter of tien vooruit en ziet dan, tussen twee mistvlagen door, de donkere contouren van een gebouw aan de rand van de boomgaard. Het dak is vernield en een van de zijmuren is afgebrokkeld. Zijn geoefend oog ziet dat de sneeuw om het huis onbetreden is. Blijkbaar is de woning verlaten. Hij keert terug naar de plek waar hij Pierre heeft achtergelaten. Die is inmiddels rechtop gaan zitten om zijn been te bekijken. In de sneeuw is een bloedvlek ontstaan.

‘Hier vlakbij staat een huis’, zegt Jan. ‘Denk je dat je er kunt komen?’

‘Natuurlijk’, zegt Pierre. Hij grijnst op de manier die Jan zo goed van hem kent maar de grijns is dit keer meer een grimas dan een glimlach.

‘Kom dan mee’, zegt Jan.

Samen kruipen ze voort. Het lijkt een eindeloze tocht. Telkens moeten ze inhouden vanwege de verwondingen van Pierre.

‘Is het bot geraakt?’ vraagt Jan.

‘Nee, de kogel is door mijn kuit gegaan’, zegt Pierre. ‘Waarom heb ik me toch zo druk over die foto’s gemaakt?’

‘Plichtsbetrachting’, zegt Jan.

‘Als ik kon staan, zou ik je nu een trap geven die je zou heugen.’

‘Daar kunnen we het later nog weleens over hebben’, zegt Jan.

Meter voor meter vervolgen ze hun moeizame tocht. Aan de overkant van de heuvelrug blijft het doodstil. De vettige rook

van het smeulende vliegtuig vormt alleen nog maar een donkere plek in de dikke mist.

Eindelijk bereiken ze het vervallen huis. Het dak is half weggeruikt en de voordeur hangt nog aan één scharnier.

‘Wacht hier op mij’, zegt Jan. ‘Even zien of de kust vrij is.’

Hij staat op, haalt zijn revolver tevoorschijn en gaat op verkenning uit. In de woonkamer staat de tafel nog in het midden onder het verzakte plafond. De laden van het buffet zijn geopend, de schilderijen hangen scheef aan de muur. Alles is bedekt met een dikke laag stof.

In de keuken ligt de gootsteen vol kalk. Aan de kraan hangt een ijspegel. Door het grote gat in het plafond en door de gebroken dakspanten kan Jan de mist buiten duidelijk zien. Het puin ligt hier op sommige plekken kniehoog. Het is er bitterkoud en doodstil, afgezien van het piepen van de voordeur die nog open staat. Juist als hij zich wil omdraaien om terug te keren, hoort hij een zacht geluid.

Jan is tot het uiterste gespannen. Zijn vingers klemmen zich om de greep van zijn revolver. Het geluid klinkt sinister in deze volkomen verlatenheid. Met gespitse oren probeert hij het te lokaliseren. Het komt niet ver van hem vandaan. Het is een zwak gesnurk alsof er iemand ligt te slapen.

‘Handen omhoog’, roept Jan, ‘en kom tevoorschijn. Pas op of ik schiet!’

Er komt geen antwoord. De stilte is beklemmend. Jan hoort zijn hart kloppen en zijn tong voelt als leer in zijn mond. Dan hoort hij het weer, een zwakke gapende zucht die eindigt in een soort gesnurk. Nu weet hij zeker waar het geluid vandaan komt. Hij doet een stap naar voren met zijn revolver in de aanslag.

‘Kom nou maar voor de draad’, zegt hij. ‘Hé klungel, word eens wakker!’

Hij buigt zich over een hoop met puin heen om erachter te kijken en begint te lachen, zowel van opluchting als van verbazing.

Hij voelt zich belachelijk. Op nog geen pas van hem vandaan zit een in elkaar gedoken hondje.

‘Ha’, zegt Jan, ‘zoek je iemand?’

Hij laat zijn revolver in de holster glijden en steekt zijn hand uit naar de puppy. Het hondje komt moeizaam overeind en gromt.

‘Zo begroet je een vriend niet’, zegt Jan.

Hij kan goed met honden omgaan. Als zijn hand in de buurt van de nek van het hondje komt, hapt het. Maar Jan trekt zijn hand niet terug en de puppy krimpt ineen onder zijn aanraking. Jan aait eerst heel zachtjes maar gaandeweg steviger. Met zijn vingers graaft hij in de dikke vacht tot hij de inplanting van de oren vindt. De puppy houdt op met grommen en blijft als betoverd liggen. Dan hoort het hondje nieuwe voetstappen en gaat achteruit, met opgetrokken bovenlip en ontblote tanden. Jan kijkt om. Pierre staat in de deuropening, geleund tegen de deurpost.

‘Tegen wie praat je toch?’ vraagt hij. ‘Ik hoorde je stem. Wat zijn er voor moeilijkheden?’

‘Dit zijn de moeilijkheden’, zegt Jan en wijst op het hondje.

3

Zo goed en zo kwaad als het gaat, verbindt Jan het been van Pierre. Eerst scheurt hij de broekspijp open om de wond met zijn zakdoek, gedrenkt in sneeuwwater, te wassen. De kogel is door het vlees van de kuit gedrongen, heeft een spier geraakt en is er aan de andere kant weer uitgekomen. Dankzij het ijswater stopt het bloeden. Het is een schone wond die goed kan helen.

Jan installeert Pierre op een stoel in de zitkamer. Het lijkt beiden verstandig om zich terug te trekken in het achterste gedeelte van het huis voor het geval ze minder gewenst bezoek krijgen. Duitse patrouilles zullen nu langzamerhand wel van alle kanten op het wrak van de Potez afkomen. Het kan natuurlijk ook dat een Franse patrouille er eerder is maar in dat geval zal het schieten van beide partijen hen heus wel tijdig waarschuwen. Hoe dan

ook, de situatie waarin ze verkeren is weinig opwekkend.

Jan heeft een stormlantaarn ontdekt en aangestoken. Dat geeft nog een beetje een gevoel van warmte. Hij heeft de puppy uit zijn schuilhoek getild en op zijn schoot gelegd terwijl hij op de grond een kaart bestudeert. Zo nu en dan streelt Jan de hond. Het beestje legt zijn oren in de nek en stopt met grommen.

‘Ja, dit lijkt mij het beste plan’, zegt Jan. ‘Ik schat de afstand tot de basis in Nancy op zowat honderdttwintig kilometer maar we moeten eerst zien hoe we uit dit verschrikkelijke dal komen. Hoe is het met je been?’

‘Doet enorme pijn’, zegt Pierre, ‘maar het klopt niet meer zo erg.’

‘Ongeveer een kilometer verder is een bos’, zegt Jan. ‘Ik heb het gezien toen we over de Rijn vlogen. Het ligt bijna pal west en moet binnen ons bereik zijn.’

Hij tikt met zijn wijsvinger op de kaart die voor hem uitgespreid ligt.

‘We moeten zodra het donker is in het bos zien te komen’, vervolgt Jan. ‘Bij daglicht, zelfs met deze mist, lopen we gevaar. Duitse patrouilles zullen nu wel extra op hun hoede zijn.’

‘De onze ook’, zegt Pierre.

‘Daar mogen we niet op vertrouwen’, reageert Jan. ‘Denk je dat het met dat been zal lukken? Stil liggen, klein mormel.’

‘Die hond zal ons heel wat last bezorgen’, merkt Pierre op.

‘Vast niet. Hij ziet er uit als een opgevoede puppy. Voor jou zal het een zware dobber zijn, lijkt me zo.’

‘Dat zien we dan wel’, zegt Pierre. ‘Geloof je dat dat arme kleine mormel iets te eten heeft gehad? Hij ziet er half verhon-gerd uit.’

‘Ik zal eens op onderzoek uitgaan’, besluit Jan. ‘Wil jij hem even vasthouden?’

Hij geeft Pierre het hondje. De oortjes prikken recht naar voren als Jan opstaat en de ogen volgen hem aandachtig op zijn weg

naar de deur. Als Jan uit het gezicht verdwijnt, wordt de puppy onrustig op Pierres schoot en als deze hem tegenhoudt, begint hij zacht te janken.

‘Stil liggen’, beveelt Pierre. ‘Je hebt nog nergens een kogelwond tot nu toe.’

Jan is binnen een minuut weer terug. Hij heeft niets van zijn gading kunnen vinden.

‘Er hangt nog steeds een dikke mist’, vertelt hij. ‘Ik hoop van harte dat het vanavond opklaart. Anders...’

Jan kijkt somber.

‘Geef mij dat mormel maar terug!’

Hij gaat weer op de grond zitten met de puppy op zijn knieën.

‘Je bent een gevaar’, zegt Jan en streelt de zachte oren. ‘Je zult onze dood nog op je geweten hebben!’

‘Dat zit ik ook net te denken’, zegt Pierre verbeten.

Ze kijken elkaar even aan en dan slaat Jan de ogen neer.

‘Het arme beest heeft honger’, leidt hij de aandacht af.

Hij voelt in zijn zak, vindt zijn rantsoen chocola, breekt er een stuk af en steekt het de puppy toe. Die snuffelt er begerig aan maar doet geen poging ervan te eten.

‘Hij is waarschijnlijk nog niet gespeend’, zegt Pierre.

‘Maar hij heeft wel tanden’, zegt Jan.

‘Hoe lang hebben we nog voor donker?’ vraagt Pierre.

Jan kijkt op zijn horloge. ‘Nog drie uur. Eerder kunnen we niet vertrekken. Zou je wat kunnen slapen? Ik help je wel op de grond te gaan liggen, maar je loopt de kans dat je dan niet meer overeind kunt komen.’

‘Ik voel me best’, zegt Pierre, terwijl zijn gezicht vertrekt van pijn.

Hij gaat achterover in zijn stoel liggen en sluit de ogen. Jan trekt het herdershondje dicht tegen zich aan. Dan grijpt hij de stormlantaarn en houdt het stuk chocola boven de vlam. Het begint al gauw te smelten. Hij wrijft zijn vinger door de zachte

smurrie en houdt het de puppy voor de neus. Het diertje ruikt eraan, steekt zijn tong uit en likt de vinger af. Dat doet Jan zo een paar keer waarna hij het op dezelfde manier probeert met een stukje biscuit. Ook dat verdwijnt in de hondenmaag. Vervolgens smelt hij wat sneeuw in een oude koekenpan die nog op het fornuis staat. Hij doopt zijn vinger erin en leert de pup drinken. Het neemt een hoop tijd in beslag maar op die manier heeft hij tenminste iets te doen nu de uitgeputte Pierre in slaap is gevallen. Bovendien heeft Jan er schik van.

De tijd gaat tergend langzaam voorbij. Het hondje is intussen op zijn schoot in slaap gevallen. Jan heeft altijd al een zwak voor dieren gehad maar speciaal voor honden. Thuis kon hij uitstekend met hen opschieten. Ze voelden zich tot hem aangetrokken.

Ach, thuis. Hij wil nu niet aan thuis, aan zijn moeder, zijn vader of een van de anderen denken. Er zal toch wel weer een dag komen dat ze allemaal bij elkaar zijn en dat deze vreselijke oorlog tot het verleden behoort. Het is allemaal even onvoorspelbaar verlopen. Het ene probleem heeft zich op het andere gestapeld. Hij is van Tsjech-Slowakije naar Polen gevlucht, waar hij dienst heeft genomen in het Franse Vreemdelingenlegioen omdat dat de enige manier was om iets voor zijn land te doen. In zijn eentje is hij de Pools-Tsjecho-Slowaakse grens overgestoken, een levensgevaarlijke onderneming vanwege de Duitse patrouilles. Voor vijf jaar heeft hij getekend in het legioen op voorwaarde dat hij na zijn dienstdaag in geval van oorlog over zou gaan naar de Franse luchtmacht. Hij huivert als hij terugdenkt aan die maanden met het legioen in Noord-Afrika en aan de kerels waarmee hij optrok. Het ging er van tijd tot tijd rauw aan toe.

Daarna was hij naar Frankrijk vertrokken om opgenomen te worden bij de Franse luchtmacht. Het is hem nog altijd een raadsel waarom dat zo lang moest duren want hij had toch deel uitgemaakt van de Tsjecho-Slowaakse luchtmacht en had daar heel wat vliegrepen op zijn naam staan. Nou ja, het heeft eigenlijk

geen zin om al die dingen weer op te halen. Het maakt het alleen nog maar moeilijker om nu, verdreven uit eigen land, de situatie te accepteren. In ieder geval strijdt hij nu tegen de moffen, die de oorzaak van alle moeilijkheden zijn. Of beter, hij streed tegen de moffen. Tot vanmorgen. Hij heeft de pech om al in het begin van de oorlog neergeschoten te worden en dat na alles wat hij al achter de rug heeft.

De puppy beweegt in zijn slaap en Jan aait hem zachtjes. Hij voelt de warmte van het kleine lijf op zijn knieën. Wat is het prettig om iets om je heen te hebben dat liefde toont en afhankelijk van je is. Het maakt veel goed, ook al is het dan maar een kleine zwerver. Hij kan de warme tong van het diertje voelen en dat maakt hem week.

Om zes uur maakt hij Pierre wakker. De mist is wat opgetrokken. Het hondje slaapt nog vast.

‘Klaar?’ vraagt Jan. ‘We moeten gaan.’

‘Wat doen we met de hond?’ vraagt Pierre. ‘We kunnen hem onmogelijk meenemen en als we hem achterlaten, verhongert hij.’

‘Daar heb ik ook al aan gedacht’, zegt Jan. ‘Ik heb hem leren eten en drinken. Meer kunnen we niet doen. Nee, we kunnen hem onmogelijk meenemen. Als hij gaat blaffen, verraad je ons. We zullen hem slapend achterlaten en de deur barricaderen zodat hij ons niet kan volgen. Ik kan de voordeur makkelijk uit het scharnier tillen en dan laten we wat van onze rantsoenen en een pan water bij hem achter. Misschien dat hij het daarmee haalt.’

4

De mist is bijna opgetrokken. Hier en daar hangt nog wat grondnevel maar het zachte briesje, dat voor zonsondergang is opgestoken, zorgt ervoor dat er nu alleen nog wat dunne mistslierten laag overdrijven. Er zijn al enkele vroege sterren zichtbaar maar de maan is er nog niet.

De gebruikelijke nachtelijke schietpartijen zijn weer begon-

nen. Ze lijken meer bedoeld om te herinneren aan elkaars aanwezigheid dan om een speciaal doel te treffen. Hinderlijk zijn de begeleidende lichtkogels die het landschap van tijd tot tijd hel verlichten in de hoop nachtelijke patrouilles te ontdekken. Ieder moment kan dit licht van brandend magnesium opflitsen waardoor alles zich gitzwart tegen de witglinsterende sneeuw aftekent. Dat kan ook gebeuren boven de hoofden van Jan en Pierre, die zojuist hun tocht naar het stille bos zijn begonnen. Zelf hebben ze al heel duidelijk de donkere omtrek gezien van hun toekomstige schuilplaats. Die is nog wel een kilometer verwijderd en ze beseffen dat ze die alleen kruipend kunnen bereiken. Er is geen sprake van dat Pierre rechtop kan voortstompelen. Dat zou te onveilig zijn.

Het wordt een langdurige en moeizame tocht. Ze durven alleen rechtop te lopen in de boomgaard, die bij het verlaten huis hoort. Verderop laten ze zich in een greppel vallen. Juist op dat moment ontbrandt er weer een lichtkogel vlak boven hun hoofd.

Zelfs de laatste gloeiende delen van de gecrashte Potez zijn nu gedooft. Wel kunnen ze de restanten van het vliegtuig aan hun rechterhand nog goed onderscheiden. Het donkere en lugubere geraamte lijkt vanuit hun gezichtshoek deel uit te maken van de wirwar van takken in de boomgaard.

Bij het verlaten van de boerderij heeft Jan de voordeur uit het scharnier getild en op zijn kant voor de ingang gezet. Het slapende jonge hondje moeten ze aan zijn lot overlaten, met een gedeukte braadpan vol water en een hoop gebroken biscuits naast zich.

Langzaam zakt het felle licht boven de boomgaard, waardoor de schaduwen van de bomen en de rotsen in de omtrek snel langer worden. Beide mannen liggen plat op hun buik aan het uiterste einde van de greppel. Het gebulder van de Duitse kanonnen wordt sterker en de lucht trilt van de explosies. Dan dooft de lichtkogel en blijft er alleen nog een gloeiend puntje over. Jan

en Pierre weten meteen dat dit het moment is om de greppel te verlaten.

Dan klinkt ineens duidelijk hoorbaar boven het gedreun van de kanonnen uit een geluid dat hen onherroepelijk zal verraden. Jan was er al die tijd onbewust al bang voor: het gekerm van een alleen achtergelaten hond.

Het is duidelijk wat er nu moet gebeuren. Een andere oplossing is er niet. Jan tast naar het mes dat hij aan zijn koppel draagt. Het zit er nog steeds. Het zou onzin zijn om de revolver te gebruiken en het risico te lopen dat het schot wordt gehoord. Intussen zullen de nachtelijke patrouilles hun posten wel verlaten hebben en in de sneeuw liggen luisteren.

‘Blijf hier’, fluistert hij tegen Pierre. ‘Ik ben zo terug.’

Hij praat beheerst alsof het een zakelijke mededeling is maar zijn stem komt hem vreemd voor.

‘Het spijt me’, zegt Pierre, ‘maar we hebben geen keus.’

Zo kent Jan Pierre. De kleine Fransman mag dan wat nors overkomen, hij heeft een warm hart.

Jan kruipt terug door de greppel en bereikt de eerste vruchtbomen. Daar komt hij overeind en loopt tussen de rijen witgekalkte stammen door. Juist als hij de open ruimte voor het huis heeft bereikt, begint het gekerm opnieuw. Met drie grote stappen is hij bij de deur. In de verte ontbrandt weer een lichtkogel. Hij ziet twee voorpoten die even over de rand van de deur hangen terwijl de achterpoten wanhopig proberen steun te vinden. Daarop glijden de voorpoten terug. Besluiteloos staat Jan te wachten, terwijl het hondje de poging herhaalt. Dit keer kan hij een glimp opvangen van het smalle kopje en de spitse neus. Hij hoort het diertje angstig hijgen. Jan doet nog een stap naar voren en gluurt over de bovenkant van de kapotte deur die hij daar zelf heeft geplaatst. In het halfduister kan hij twee lichte schitteringen onderscheiden. Voor de tweede keer die dag staren man en hond elkaar aan.

Jan draait zich om en zoekt naar een steen of een stok. De hond met een mes doden kan hij niet. Dat zou afschuwelijk zijn. Een hond, die in je armen heeft gelegen, die je hebt geleerd te eten en te drinken, die zich opgerold heeft en is gaan slapen... Met een steen of een stok kan hij het arme diertje eerst bewusteloos slaan. Maar hij kan nergens iets vinden. Alles is met sneeuw bedekt.

Hij wordt zenuwachtig en voelt een lichte paniek in zich opkomen. Hij moet opschieten anders begint de puppy opnieuw te janken. Bovendien ligt Pierre in de greppel op hem te wachten. Die is gewond en vergaat van de pijn.

Dan hoort hij opnieuw dat klaaglijke gehuil aan de andere kant van de deur. Zijn laatste weerstand breekt.

Hij smijt de deur opzij, grijpt in het donkere gat en tast net zolang tot hij de vacht van het warme lijfje voelt. Zonder zich verder te bedenken, tilt hij de puppy op. Het diertje sribbelt totaal niet tegen. Hij maakt zijn vliegerspak los en legt het beestje tegen zijn borst. Dan keert hij terug naar Pierre.

5

De maan is inmiddels opgekomen maar ze schieten er weinig mee op. Eerder raken ze er door in de war. Af en toe gaat de maan schuil achter de schapenwolken die hoog in de ijsskoude lucht drijven. Dan veranderen de schaduwen van vorm en lijkt het net of er in de plooiën van het dal voortdurend geheimzinnige schimmen bewegen. Iedere schaduw zou van een patrouille kunnen zijn.

Pierre zegt niet veel over het hondje.

‘Toen je terugging, was ik blij dat jij het moest opknappen en niet ik...’

Dat is het enige.

Er wordt niet meer aan één stuk door geschoten. Wel klinkt nog voortdurend gerommel maar naar het geluid te oordelen is dat verder naar het oosten. Af en toe is er nog een uitbarsting van

het vuren van machinegeweren en elke keer duiken de mannen diep weg en zoeken dekking. Voor die machinegeweren zijn ze bang. Als er weer een lichtkogel ontbrandt of het geweervuur oplaait, laten ze zich plat op de grond vallen. Maar als de duisternis terugkeert en het geratel van de automatische wapens afneemt, kruipen ze verder.

Er is nu even een pauze tussen de eb en vloed van het gedreun. Het is Jan opgevallen dat het geluid aan één kant wegsterft en dan versterkt terugkeert om als gedaver boven hun hoofden te eindigen. Het is net als bij onweer. Nu eens zijn de slagen dichtbij, dan weer veraf. Je raakt eraan gewend totdat je weer extra schrikt bij een felle uitbarsting.

Hij ziet op zijn horloge dat ze al een half uur onderweg zijn. Hun knieën en handen beginnen pijn te doen, vooral als de sneeuwlaag maar dun is. Hij is ervan overtuigd dat de tocht voor Pierre een ware kwelling is.

Het geweervuur neemt af. De maan houdt zich even schuil achter een wolk. Jan stoot Pierre zachtjes aan. Ze hijsen zich op om in half gebogen houding verder te gaan. Het hondje slaapt warm en tevreden in de leren jas. Voor zich uit ziet Jan de donkere omtrek van het bos. Het is als een luchtspiegeling die zich steeds verder verwijderd.

Nauwelijks hebben ze vier passen gedaan of een lichtkogel spat boven hun hoofden uiteen en verblindt de ogen. Ze laten zich plat voorover vallen op de bevroren sneeuw. Duidelijk kan Jan de vliegbril zien aan het riempje van de helm van zijn maat. De kogel hangt zo laag dat hij ervan overtuigd is dat die op hen is gericht.

Hij drukt zich plat op de grond en graaft met zijn vingers en tenen in de koude sneeuw. Met een behoorlijke smak is hij op de grond gekomen maar hij voelt de puppy tegen zijn borst bewegen. Nog een paar van zulke valpartijen en het hondje is veranderd in een haardkleedje. Die gedachte werkt op zijn lachspieren. Hij begint te grinniken, ook al vanwege de spanningen.

Pierre sist dat hij stil moet zijn.

Onder zijn elleboog door werpt Jan een blik op het uitgestrekte lichaam naast hem. Hij kan Pierres linkerhand onderscheiden en ziet diens witte handschoen die hij altijd draagt als hij vliegt. Jan steekt zijn hand uit en geeft zijn vriend een bemoedigend klopje.

‘Lig toch stil’, fluistert Pierre.

Terwijl de lichtkogel langzaam daalt, vervult het geluid van automatisch geweervuur plotsklaps de lucht. Ieder moment verwachten ze nu het fluiten van een serie kogels. Als er niets gebeurt, tilt Jan voorzichtig zijn hoofd een eindje op.

Kogels ketsen af op het metalen geraamte van de Potez. Het is te zien aan de vuurspatten. Jan weet nu zeker dat ze niet alleen in het dal zijn. Dan valt de lichtkogel brandend neer, op nog geen twintig meter van hen af. Het vuren houdt op. Afgezien van het gedreun van geschut in de verte breekt een grote stilte aan. Kort daarop vervolgen ze hun weg.

Rond middernacht zijn ze op nog geen honderd meter van hun doel genaderd. De inspanning om de heuvel op te kruipen heeft het uiterste van Pierre gevergd. Hij is gevallen en kan bijna niet meer overeind komen.

‘Ga alleen door’, dringt hij aan. ‘Laat mij maar hier. Misschien loop je onze mensen tegen het lijf en kunnen jullie me dan komen halen.’

Hij laat zijn hoofd in de sneeuw zakken.

‘Ik kan niet meer’, steunt hij. ‘Laat me maar.’

‘Niemand laat hier iemand achter’, zegt Jan beslist.

Het hondje probeert uit zijn schuilplaats te kruipen.

‘En dat geldt ook voor jou’, voegt Jan eraan toe terwijl hij de kop met zijn hand terugduwt. Hij voelt hoe de kleine, warme tong zijn vingers likt. Dichter schuift hij naar Pierre toe en slaat zijn arm om hem heen met zijn hand onder diens oksel.

‘Als je me voelt duwen, probeer dan mee te geven. We zijn er bijna.’

Zo schuiven ze moeizaam de laatste negentig meter over de grond. Zodra Pierre de druk van Jans arm voelt, verzamelt hij zijn laatste krachten in zijn gezonde been, duwt zich met zijn tenen af en trekt zich met gekromde vingers op. Centimeter na centimeter komen ze vooruit. Ieder kuiltje in de grond lijkt een dal en iedere hobbel een heuvel.

De afmattende training van de afgelopen maanden in het legioen komt Jan nu goed van pas maar toch hebben ze drie kwartier nodig om de eerste boom te bereiken. Jan sleept zijn vriend achter een grote den. Het kanonvuur op de heuvelrug neemt weer in hevigheid toe maar Pierre laat zich uitgeput op zijn rug zakken en valt onmiddellijk in een diepe slaap.

Jan zoekt een hoge boom op en gaat er met zijn rug tegenaan zitten. Iedere spier van zijn lichaam trilt van inspanning. Als hij zijn armen beweegt, schiet een felle pijn door zijn oververmoeide spieren. Hij tast naar de opening in zijn pak, neemt het hondje eruit en legt het op zijn schoot. Tot zijn verwondering heeft het totaal niet geleden van de tocht.

Hij slaat zijn arm om het diertje heen en houdt het dicht tegen zich aan. Het doet geen enkele poging om los te komen maar zoekt juist steun voor zijn achterpoten om nog dichter tegen Jan aan te kruipen. Af en toe kijkt de puppy naar hem op en als Jan zijn hoofd beweegt, likt het zijn kin.

De vermoeidheid overweldigt Jan. Half versuft leunt hij achterover tegen de stam. Het gedaver van de kanonnen is verstomd. In het bevroren dal en het donkere bos heerst de stilte. De wind is gaan liggen en alles is roerloos. De twee mannen liggen uitgeteld op de grond. Alleen het hondje vertoont zo af en toe een teken van leven. Dan verandert het van houding en rilt. Het steekt zijn kop uit de opening en snuift aandachtig. Tevreden dat er nergens onraad is, kruipt het weer tegen Jans borst en valt in slaap.

Om een uur of één in de nacht is de kou zover in Pierres been getrokken, dat hij er wakker van wordt. Zachtjes roept hij tegen

Jan: 'Word eens wakker. Mankeer jij niets?'

Met moeite komt Jan bij zijn positieven en staat op, maar meteen slaat hij dubbel van de kramp. Hij strompelt naar zijn vriend toe en buigt zich over hem heen.

'Hoe is het met je been?'

'Beter, na deze rust. Het doet nog wel pijn maar door de kou voel ik het niet zo erg. Ik kan wel weer verder.'

'Dat zullen we wel moeten als we niet bij daglicht gepakt willen worden. Naar mijn idee moeten we nu wel binnen ons eigen patrouillegebied zijn.'

'Heb je het hondje nog steeds bij je?' wil Pierre weten.

'Hij is zo braaf als wat', antwoordt Jan. 'Nog geen kik heeft hij gegeven.'

'Dat komt nog wel', zegt Pierre.

De puppy steekt zijn kop uit Jans jas en jankt zachtjes.

'Wat is er nou?' zegt Jan. 'Je bent maar een raar beest, hè?'

De puppy spitst de oren en gromt weer. Hij probeert los te komen.

'Kalm aan', gebiedt Jan.

'Luister eens goed!', fluistert Pierre. 'Die hond hoort misschien meer dan wij.'

Ze luisteren gespannen maar rondom hen is het stil. Dan knapt er een tak. Jan houdt meteen zijn hand om de snuit van de hond. De twee mannen kijken gespannen om zich heen tussen de zware donkere bomen. Nergens een beweging of een geluid. Plotseling valt er met een plof wat sneeuw van een boomtak. Pierre probeert overeind te komen.

Terwijl Jan naar voren schiet om hem te helpen, komen er drie mannen tussen de bomen tevoorschijn. Twee bajonetten glinsteren voor Jans keel, een derde houdt Pierre in bedwang. Het is moeilijk de gewapende mannen van de bomen te onderscheiden.

Dit is het moment waarvoor ze hebben gevreesd. Nu het zover

is, valt iedere angst van Jan af. Hij zal deze werkelijkheid moeten accepteren. Er is niets meer aan te doen.

Wat er nu gaat gebeuren, weet hij maar al te goed. Hoe vaak heeft hij het zich al voorgesteld. Gek genoeg voelt hij nu alleen maar een gevoel van opluchting.

Snel komt er iemand uit de duisternis naar voren. Aan zijn uniform is te zien dat het een luitenant van de Franse infanterie is.

‘Wie zijn jullie?’

Jan bedenkt koortsachtig dat het van groot belang is om zich onmiddellijk bekend te maken maar hij is gewoon sprakeloos van vreugde.

Dan hoort hij Pierre zeggen: ‘Sergeant Duval. Eerste Franse Bommenwerpers Verkenningsquadron.’

Jan vindt zijn stem terug, al gaat het wat moeizaam.

‘Sergeant Bozdech. Waarnemer en boordschutter. We zijn vanmorgen neergeschoten luit, mijn piloot is gewond.’

‘Maak een draagbaar voor deze vlieger.’

Ze komen allemaal om hen heen staan. Twee soldaten nemen de bajonetten van hun geweren en de draagbanden. Nadat ze die aan elkaar hebben vastgebonden, gooien ze er een overjas overheen en helpen Pierre op de geïmproviseerde draagbaar. Zo stil mogelijk gaan ze op weg. Als een slaapwandelaar loopt Jan door het bos naast zijn vriend. Ze gaan heuvelopwaarts en komen even later aan de rand van een open plek. In het midden staat een zwaar gecamoufleerd blokhuis op een betonnen emplacement. De officier komt naast hen staan.

‘We waren op zoek naar jullie. We hadden jullie vanochtend zien neerkomen. Gelukkig dat we jullie gevonden hebben.’

‘Dat is bijzonder gelukkig’, zegt Jan enthousiast.

‘Is de piloot zwaar gewond?’

‘Een kogel door zijn been, luitenant. Dat komt wel weer goed.’

‘Wie met een kogel in zijn been tegen deze helling op kan komen, wordt zeker weer beter. Mijn gelukwensen. Jullie zullen

hier vannacht moeten blijven. Morgenochtend zal sergeant Duval naar het hospitaal worden gebracht. We kunnen hier alleen maar eerste hulp verlenen. Maar we hebben hier eten en bedden voor jullie beiden zodat jullie goed verzorgd zullen zijn.'

'Dank u, luitenant.'

'Morgen zal ik jou naar je basis laten brengen in...?'

'In Saint-Dizier bij Nancy, luitenant.'

'Wat heb je daar bij je?'

'Een hond luit. Een puppy.'

'Neem hem maar mee naar binnen. Heb je hem al lang?'

'Lang genoeg om goede vrienden te zijn luit', zegt Jan met een grijns.

6

Als Jan de volgende morgen wakker wordt, is Pierre al weg. Ze hebben hem niet wakker willen maken, zeggen ze. Pierre heeft de groeten voor hem achtergelaten en gezegd dat hij heel gauw weer bij zijn squadron zal terugkomen. Of Jan maar de groeten wil doen aan iedereen in Saint-Dizier.

Er staat een Renault klaar om Jan terug te brengen naar Haguenau en van daaruit zal hij de resterende 200 kilometer naar Saint-Dizier gevlogen worden. Het tweezitstoestel is precies geschikt om de puppy zijn luchtdoop te laten ondergaan.

De mannen vinden het jammer dat Jan maar zo kort kan blijven maar ja, het is oorlog, ook al lijkt het daar op het moment voor hen helemaal niet op. Hun beurt zal nog wel komen. Ze wensen Jan een 'tot ziens' en sporen hem aan goed voor het hondje te zorgen.